Stanovisko školitele k disertační práci Matěje Pudila *Žitý svět člověka v teoretické reflexi vědce*

Předkládaná práce je pozoruhodným završením Pudilových studií, která jsem měl možnost jako jejich vedoucí kontinuálně sledovat již od bakalářského stupně. Pudil se vždy originálním způsobem věnoval tématům na pomezí filozofie a teoretických témat z oblasti, kterou lze asi nejlépe charakterizovat jako „vědy o živém". Rámcem jeho úvah jsou autoři inspirovaní fenomenologií, kteří se ovšem živě zajímali o výsledky vědy (M. Merleau-Ponty, M. Greneová) nebo se vědou přímo zabývali (M. Polanyi se proslavil nejdříve jako chemik). Během doktorského studia se mu podařilo publikovat dva články v *Teorii vědy* (Pudil 2018, 2022), ve spoluautorství se mnou též anglický článek v *Biosemiotics* (Jaroš a Pudil 2020). Pudil se v letech 2019-21 podílel na úspěšném řešení GAČR projektu *Adolf Portmann: a pioneer of the eidetic and semiotic approach in the philosophy of the life sciences*.

Předkládaná práce vychází částečně z článků Pudil (2022) a příslušných pasáží z Jaroš a Pudil (2020), cílem autora disertační práce nicméně bylo předložit skutečnou monografii, za kterou je cítit nejen filozofická erudice, ale i vlastní literární rukopis. Tato ambice byla dle mého názoru zdařilým způsobem naplněna: práce má nejen hluboký ponor, ale zároveň se dobře čte. A především: nutí ke skutečně filozofickému zamyšlení.

Disertační práce má nevšední členění, je opatřena dvěma úvody, přičemž „předúvod" je třeba chápat jako prostředek k naladění čtenáře pro rámec myšlenek, které se objeví v následujících třech kapitolách. Pudilovým tématem je osobní (tj. individuální) dimenze poznání, a tak i předmluva ilustruje důležité teze práce (nové poznatky jako výsledek nejistého tápání, účast smyslů na vědeckém poznávání) skrze reflexi osobní zkušenosti autora. Druhý úvod pak představuje tezi o „světu chudém člověkem", která se ukáže jako intelektuální motto celé práce: v parafrázi na Heideggerovo přesvědčení, že „zvíře je chudé světem", autor ukazuje, jak důsledně abstraktní (např. matematické) pojetí přírody vede k tomu, že se jí člověk odcizí, i když cílem bylo její poznání. Ontologickým předpokladem moderního přírodovědného poznání (karteziánské *more geometrico*) je totiž právě možnost důsledné separace člověka od mimo-lidské přírody: matematická moderní věda tak dosáhla svých největších úspěchů v poznávání fenoménů, které nesouvisí s žitým světem člověka.

Potud by se mohlo zdát, že Pudil civilnějším jazykem rozehrává témata, která již zdomácněla ve fenomenologické větvi filosofie. Avšak autor má ve skutečnosti daleko k radikálnímu přístupu Husserla nebo Heideggera: nejde zde v první řadě o kritiku vědy, ale *obrazu*, který o sobě sama (často) vytváří. Tím obrazem je představa, že svět lze zachytit nějakým fixním způsobem, tj. pomocí teorie, která si drží univerzální platnost bez lidského prostřednictví (v této souvislosti lze též zmínit např. strašáka dokonalé deskripce přírodních mechanismů, kterého Pudil po vzoru Polanyiho příhodně nazývá „laplaceánským bludem" – podkapitola Subsidiární vs. fokální vědomí). První kapitola je v zásadě kritikou korespondenční teorie pravdy, která svou samozřejmost odvozuje od jistoty, se kterou se člověk vybavený všemi pěti smysly (v první řadě zrakem) pohybuje ve světě a reprezentuje ho ve své mysli: zdá se pak, že teorie o světě může být jeho více méně věrným „otiskem". Druhá a třetí kapitola pak ukazují, jak lze pomocí fenomenologických inspirací *pozitivním* způsobem rekonstruovat, co se děje v situacích, kdy je lidská osoba vystavena nové skutečnosti v epistemologickém smyslu, a kdy tedy dochází k (vědeckému) poznání.

Druhá kapitola, tvořící dle mého soudu nejzávažnější jádro práce, spojuje epistemologický problém „světa chudého člověkem“ s poznatky o orientaci ve světě, které vyvstaly ze zkušeností osob s tím nejradikálnějším ochuzením možnosti smyslového vnímání: osob s vrozenou či získanou hluchoslepotou. Pudil zde rozvíjí myšlenky, za které byl (spolu s mými úvahami o umweltu zvířecích druhů) oceněn cenou pro nejlepší výzkumný článek v oblasti biosémiotiky (*Biosemiotics Achievement Award for the Year 2020*). Výjimečně názorným způsobem je zde doložena základní fenomenologická teze, že lidské poznání se konstituuje v čase a prostoru skrze osobní zkušenost. To by bylo ovšem možné říci i poznávání zvířecím – je zde nutné doplnění o přesvědčení, mimochodem společné tradici filozofické antropologie a analytické filozofie, že unikátnost lidského poznání je založena v jazyce. Fundamentální role osvojení si jazyka u hluchoslepých osob pro jejich orientaci jak v sociálním, tak fyzickém světě, slouží jako případová studie celého problému teoretické reflexe žitého světa člověka.

Třetí kapitola dále rozvíjí kritiku obrazu vědy jako univerzálního konceptu, který je možný mimo dimenzi osobního poznání. Polayiho zkušenost vědeckého zkoumání přinesla závažnou podobu kritiky korespondenční teorie pravdy: jeho důraz na důležitost „tacitního poznání“ je doslova opakem jistoty, se kterou se k abstraktním teoriím uchylují lidé spoléhající na „světlo rozumu“, aniž by měli jakékoliv ponětí o vědecké praxi. Metafora poznávání jakožto nevidění se zde znovu ohlašuje a práce se přesvědčivě završuje tím, že ve své kompozici a myšlenkové výstavbě opsala kruh v pravdě hermeneutický.

Rolí vedoucího práce na rozdíl od oponentů není vychytávat její slabiny: vzhledem k tomu, že se autor disertace během doktorského studia stal mým spolupracovníkem, mohu být těžko nestranný. Osobně bych rád vyzvedl poctivost, se kterou se Pudil k psaní tohoto textu postavil: výsledkem je jak cenný příspěvek do fenomenologické reflexe povahy vědeckého zkoumání, tak svědectví o autorově autenticky filozofickém světonázoru. Těším se, až se s prací budou moci v podobě knihy seznámit další čtenáři.

Na základě předchozího Pudilovu disertační práci jednoznačně doporučuji k obhajobě.

Reference:

JAROŠ, Filip & PUDIL, Matěj (2020).“Cognitive Systems of Human and Non-human Animals: At the Crossroads of Phenomenology, Ethology and Biosemiotics“. Biosemiotics, vol. 13, no. 5.

PUDIL, Matěj (2018). „Oko mysli: Agnes Arberová k otázce biologického hlediska“. Teorie vědy, vol. 40, no. 1.

PUDIL, Matěj (2022). „Vědecká praxe jako osobní poznání. Epistemologický odkaz Michaela Polanyiho“. Teorie vědy, vol. 44, no. 1.

V Hradci Králové dne 10.1.2023 Mgr. Filip Jaroš, Ph.D.